

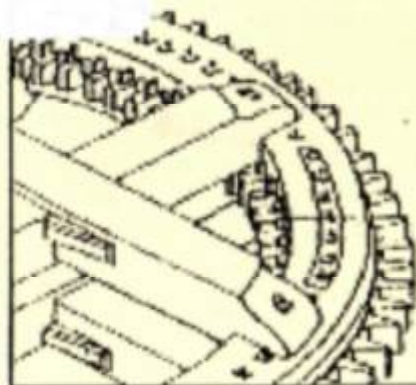
(ADVERTENTIE)

Molenmakersbedrijf  
**Molema**  
V.O.F.

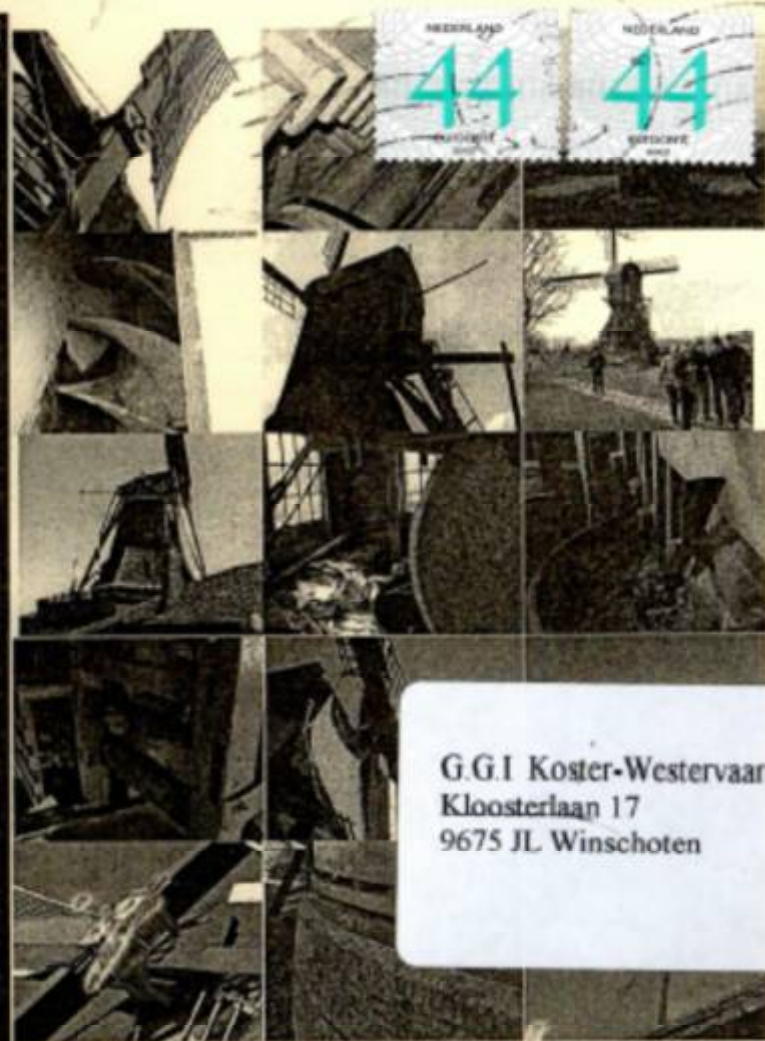


Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

Telefoon: (0597) 59 16 60  
Fax: (0597) 59 11 76  
Telefax: 06 53 22 48 91



MULDERSNIJS



G.G.I Koster-Westervaarder  
Kloosterlaan 17  
9675 JL Winschoten

MOLENWERK GROEP OOST-GRONINGEN



NUMMER 2, 2008

ISSN: 1672-6739



## COLOFON

Muldersnijs is het blad voor leden en donateurs van Vereniging Molenwerkgroep Oost Groningen, Kvk no. 40037981. Het blad verschijnt 4x per jaar en wordt mede mogelijk gemaakt door onze adverteerders.

### REDACTIE:

Dirk Meter  
Joep Gründemann  
Marijn Sijbom

### REDACTIE-ADRES

Van Sonostraat 9  
9545 TZ Bourtange  
joep.nia@hetnet.nl

### BESTUUR:

#### Voorzitter:

J. Gründemann

#### Secretaris:

H. Bossen  
Wollinghuizerweg 152  
9541 AV Vlagtwedde  
0599313128

#### Penningmeester:

N.H. Holman  
Postbank no. 3025139  
T.N.V. Molenwerkgroep  
Oost-Groningen  
Hoofdweg 171  
9697 NG Blijham

#### Lid:

G. Koster-Westervarder,  
J. Kugel

#### INSTRUCTEURS:

G. Koster-Westervarder  
(0597-424045)  
K. Strijk  
(0597-416031)  
B. Oomkes  
(0597-414269)  
S. Bezema  
(0597-812455)  
D.J. Tinga  
(0595-441389)

## VOORWOORD



Op het moment van dit schrijven liggen de zeer geslaagde molen excursie en de Nationale molendag weer achter ons en begint iedereen zich al te verheugen op de zomervakantie, daarom hebben wij hier alweer een extra dikke Muldersnijs om de zonnige en windloze uren te vullen.

Hartelijk dank aan allen die hebben bijgedragen bij het vullen van deze Muldersnijs en we hopen dat de redactie voor het volgende nummer weer zoveel copy mag ontvangen.

Wij wensen een ieder een hele fijne vakantie en tot de volgende Muldersnijs

de redactie

## COPY VOOR 1 SEPTEMBER 2008

### IN DIT NUMMER O.A.:

- 4 Molenaars geslacht Klatter
- 7 Brandweeroefening op de Dellen
- 9 Verslag van de molenexcursie
- 14 Standerdmolens in de Provincie Gr.
- 17 Verslag West-Branbantse molendag

Drukwerk en verzending wordt verzorgd door de drukkerij van de NOVO te Vlagtwedde

### BIJ DE VOORPAGINA:

Collage van de excursie op 12-04-08  
Foto's: M. Sijbom

(ADVERTENTIE)

Pension

### "Stee en Stoetje"

uw logeeraadres bij de molen

Harm en Ankie Prenger

Logies en ontbijt

Appartementen

Fiets en fietsroutes van  
prachtige omgeving aan-  
wezig



Guest House

### "Stee en Stoetje"

Your lodgings at the windmill

Harm en Ankie Prenger

-Bed & Breakfast

-Apartments

-Bicycles available for cy-  
cling in beautiful  
surroundings

Pension

### "Stee en Stoetje"

Ihre Wohnadresse bei der  
Mühle

Harm en Ankie Prenger

-Übernachtung mit Frühstück

-Appartements

-Fahrräder und beschreibun-  
gen von Radfahrstrecken  
durch die prachtvolle umge-  
bung vorhanden

Wedderweg 25  
9699 RA Vriescheloo (Gr.)  
Telefoon (0597) 541860  
hprenger@planet.nl

(ADVERTENTIE)



## Stötefalk

## Eckhardt B.V.

VEEVOEDERS-GRANEN-KUNSTMEST

Wollinghuizerweg 5- 9551 TG Jipsinghuizen  
tel. 0599 - 326219 fax 0599- 32 64 59



## Het molenaarsgeslacht Klatter te Oude Pekela

Door B. D. Poppen.

Tijdens de in oktober 2005 in het gebouw van de Groninger archieven gehouden "Dag van de Groninger geschiedenis", waaraan ook het Groninger molenarchief deelnam, attendeerde de heer Westers ons op een reeks stukken die hij (en daarmee het archief van het Kapiteinshuis Pekela) al jaren in zijn bezit heeft en die afkomstig zijn van de uit Oude Pekela afkomstige molenaarsfamilie Klatter.

De heer Drs. A. Westers heeft in 1989 de Stichting Westers opgericht, met o.a. als doel het door hem aangekochte Kapiteinshuis te Nieuwe Pekela in stand te houden en te beheren. Vervolgens heeft hij het huis laten restaureren en het is nu een officieel erkend museum. De stichting verzamelt voorwerpen die betrekking hebben op de geschiedenis van Oude en Nieuwe Pekela.

Tot haar verzameling behoort een collectie van 42 handgeschreven administratieve documenten en bescheiden, in hoofdzaak met betrekking tot de molenaarsfamilie Klatter te

Oude Pekela. Het archiefje bevat stukken uit de periode 1703-1841. Vele dateren uit de Franse tijd; een enkele begint met: 'Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap' en een enkel stuk is in het Frans. Er zijn koopakten, kwitanties, hypothecaire inschrijvingen, schuldbekentenissen, contracten, akten van scheiding, extracten, verklaringen, opzeggingen, etc.

Aangezien ik geboren ben achter Kusters molen te Oude Pekela, ook bekend onder de naam De Klatter, en de geschiedenis van deze molen mij al jaren bezig hield, nam ik contact op met de heer Westers, teneinde te bespreken hoe dit archief van de familie Klatter ontsloten zou kunnen worden. Het gesprek dat ik daarover met de heer Westers voerde verliep in goede harmonie en leidde ertoe dat ik de stukken tijdelijk meekreeg, zodat ik ze zou kunnen doornemen, fotograferen en vervolgens transcriberen. Als eerste maakte ik een index van het archief, zodat er een duidelijk beeld ontstond welke stukken het betrof en in welke tijdperiode zij waren vervaardigd. Vervolgens fotografeerde ik alle stukken, zodat er uiteindelijk 200 digitale bestanden ontstonden. De originele documenten bracht ik daarop weer terug naar de eigenaar. Hierna brak een lange periode aan waarin ik alle documenten transcribeerde, oftewel ik typte de veelal handgeschreven teksten letterlijk over. Enige documenten zijn (nog) niet direct met de familie Klatter in verband te brengen. In een op perkament geschreven akte van 2 maart 1758, die voorzien is van een aanhangend, incompleet waszegel van de stad Groningen, wordt de

verkoop door Pieter Klinkert aan Harmannus Haiko van der Veen van een huis en boekweiten molen, gelegen aan de Nieuwe Boteringestraat te Groningen, beschreven.

Een handgeschreven kopie van de door het Vertegenwoordigend Lichaam te Den Haag op 24 December 1798, 'het vierde Jaar der Bataavische vrijheid', uitgegane publicatie van algemene aard betreft de opheffing der gilden. Een gilde van molenaars, zoals die eeuwenlang in de stad Groningen bestond, is er in de provincie, dus ook in Oude Pekela, nooit geweest. Klatter zal een dergelijke publicatie voor kennisgeving hebben aangenomen. De overige stukken hebben alle betrekking op de familie Klatter en/of de molens te Pekela.

Een document van bijzonder belang behelst twee 'extracten' (uittreksels) uit het Resolutieboek der Stad Groningen en wel van 21 oktober 1637 en 13 oktober 1703, waarin drie besluiten worden beschreven, waaronder de octrooiaanvraag van een molen. Als eerste besluiten de 'H. Heren Borgemesteren ende raad' op een request van Feike Alles Klok, dat in dat jaar (1637) 'voort gevaren wierde met het maken der weg bij langs de Pekel'.

Het derde besluit is ten behoeve van Jan Peters ter Munte, die verzoekt 'een meulen te mogen zetten, met conditiën dat hij zijn woninge en tuintien zal vrij mogen gebruiken'. Hierover wordt besloten hem 'eenige Vrijheid van wind en grond' te verlenen (hem toestemming te geven een windmolen te laten bouwen), voor een termijn van vijftien jaar 'zonder betaling van eenig windgelt ofte grond pagt'. Het betreft de bouw van de eerste molen in de nog jonge kolonie Pekela.

Door het transcriberen van alle documenten verkreeg ik een goed inzicht in de strekking van de gegevens. Teneinde echter niet alleen over droge ambtelijke gegevens te beschikken, ging ik ook op zoek naar genealogische gegevens en verrichtte ik aanvullend onderzoek in het RHC Groninger Archiven te Groningen, het Groninger Molenarchief te Veele en raadpleegde ik enige bronnen via het internet.

Uit al deze gegevens blijkt dat het geslacht Klatter afkomstig is uit Stedum en in de periode 1765-1781 eigenaar was van de beide standerdmolens te Appingedam. In 1782 werd zij eigenaar van de beide roggemolens te Oude en Nieuwe Pekela, met de bijbehorende rosmolens en het recht op het zetten van een pelmolen te Oude Pekela. Een jaar later werd de molen te Nieuwe Pekela gekocht door 'Jan Hindrik Klatter en Geesje Harms Koster Ehelieden'. Deze molen zou later overgaan naar het molenaarsgeslacht Koster.



In 1785 werd de pelmolen te Oude Pekela gebouwd, die in 1849 afbrandde en werd opgevolgd door de nu nog aanwezige molen De Orrust.

In 1799 werd de oude standerdmolen te Oude Pekela afgebroken en liet Jan Teunis Klatter een nieuwe korenmolen aan de Veendijk bouwen. In 1849 raakte deze molen in brand en was ook oorzaak van het afbranden van de pelmolen, alsmede van een boerderij aan de oude Winschoterweg. De korenmolen werd niet herbouwd. In 1817 lieten Wibrandus Kranenburg en Grietje H. Hut een pelmolen aan de Scholtenswijk

bouwen. Deze molen zou later bekend worden onder drie namen en wel Zeldenrust, De Klatter en Kusters molen. De tweede naam is echter onjuist, aangezien deze molen nooit in het bezit van de familie Klatter is geweest. Het opmerkelijke feit deed zich nu voor dat binnen een afstand van ongeveer één kilometer,

drie molens in het centrum van Oude Pekela te vinden waren, alle aan de noordzijde van het Pekelderdiep gebouwd. De drie molens zijn terug te vinden op de in 1822 opgemaakte kadastrale minuutplan van de voormalige gemeente Oude Pekela, in sectie A, 2e blad.

Ook deze molen ging door brand verloren en wel op 4 november 1938.

Dat de familie Klatter vermogend was blijkt niet alleen uit de verschillende documenten, waarin leningen aan derden worden beschreven, of uit de, op een 'vodge papier' bijgehouden betalingen, van de diverse verhuurde huizen, waarvan enkele aan de Veendijk stonden, maar

vooral uit de inventarislijsten, die na een overlijden, van de nalatenschap werden opgemaakt. Verschillende leden van de familie Klatter bekleedden naast het molenaarsschap diverse maatschappelijke functies te Oude Pekela, zoals zetter, gemeenteraadslid, diaken van de Ned.

Hervormde gemeente en lid van het Burgerlijk Ambestuur.

Het uitgebreide artikel met 6 illustraties op 10 pagina's A4, dat ik heb kunnen samenstellen

over het molenaarsgeslacht Klatter, hun molens en hun bezittingen, alsmede een genealogisch

overzicht, is te lezen in het "Jaarverslag 2007" van het Kapiteinshuis Pekela/ Stichting

Westers. Het is te bestellen op het adres Ds. S. Tjadenstraat, C 95/96, 9663 RD Nieuwe

Pekela of via de heer A. Schrik, telefoon 0597 64 59 05.

## Brandweeroefening op De Dellen.

Door: Hans Tiddens

Een paar week geleden werd ik gebeld door de brandweer Scheemda, of het mogelijk was om een oefening op de Dellen te houden. Uiteraard zei ik ja en zo kwam het dat er dinsdagavond 29 januari brand op De Dellen was.

Om 18 uur kwamen 3 man van de brandweer om alles voor de oefening in gereedheid te brengen. Op de spoorwielzolder werden apparaten geplaatst, die lichteffecten en geluiden van vuur en brand maakten. Door de raampjes leek het net of er iets brandde daarbinnen. Buiten om de staart werd een rode lichtslang gewonden om het uitslaande deel van het vuur te verbeelden. Verder werd, om de verwarring voor de brandweerlieden te vergroten, een pop opgehangen aan een legeringsbalk beneden en zaten twee brandweerlieden als slachtoffers hogerop in de molen.

Om 19 uur kwam de brandweer met twee auto's. Mij werd gevraagd wat er aan de hand was en of er nog personen in de molen waren. Daarop antwoordde ik ( geregisseerd) "Er zijn twee elektriciens binnen, waar weet ik niet". Dat er ook nog een opgehangen persoon (pop) was, was een extra verrassing! Vanaf de brandweerwagen werd de molen in het licht gezet, zodat iedereen alles kon zien. De pop werd als eerste naar buiten gebracht en onder een deken gelegd. Daarna werden achtereenvolgens de twee andere slachtoffers eruit gehaald. Inmiddels had de rest van de brandweerlieden hogedrukslangen uitgerold om binnen te blussen. Dat ging in dit geval gelukkig niet met water. De andere ploeg zorgde voor veel meer water door water uit de kolk aan de polderzijde te pompen naar de eerste brandweerauto. Daar konden ze het uitslaande deel van de brand mee bestrijden. Dat deden ze niet echt op de molen, alhoewel dat wel eerst de bedoeling was. Al met al wel een leuk en leerzaam spektakel. Met zo'n oefening kun je alles veel beter bekijken dan bij een echte brand.

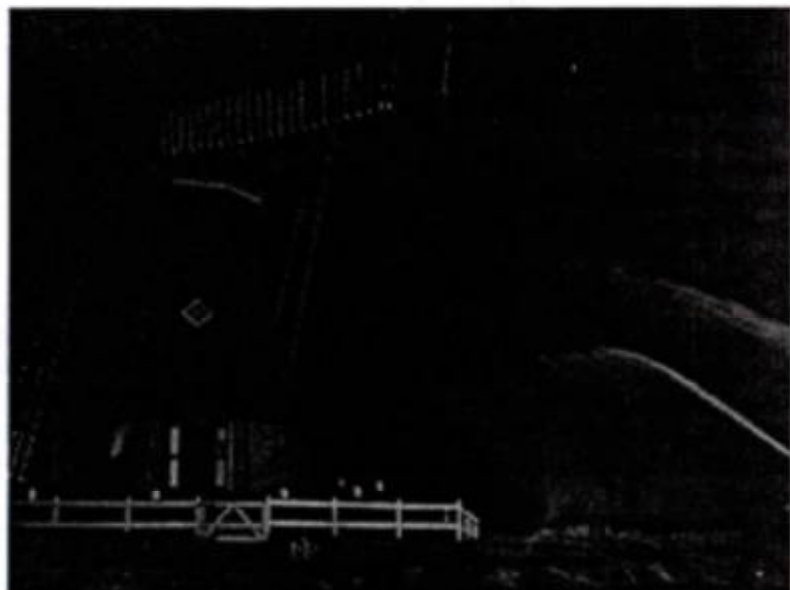
Om een uur of acht waren ze klaar en werd alles opgeruimd. In de schuur bij de molen, die de firma Stijkel welwillend ter beschikking had gesteld, is daarna koffie met koek genuttigd. Ook werd daar de hele oefening, die vooral gericht was op het krijgen van water op de juiste plaats, doorgepraat. Ook het dilemma, waar ze voor werden gesteld, als je een opgehangen persoon aantreft. Meteen losmaken, of eerst

wachten op politie?

Aan het einde heb ik nog even aangekaart, dat de brandweer liefst nooit het 8-kant om moet halen, wat in het verleden wel is gebeurd. Het is dan namelijk geen monument meer en herbouw en vooral onderhoud wordt dan heel moeilijk. Gelukkig kon de brandweer mij melden, dat ze niet meer zo "omhalerig" zijn tegenwoordig.

Het was een leerzame avond, die ook nog droog bleef ook, ondanks de voorspelling van regen! De hoeveelheid publiek bleef beperkt tot 3 molenaars inclusief mijzelf en een man of 10 ander publiek. Verder is er gefilmd. Die beelden komen op de site van Nieuw Scheemda-t'Waar.

Hans Tiddens.



## Verslag molenexcursie op 12-04-2008

Door: Marijn Sijbom

Zaterdagochtend 12 april ging de wekker heel erg vroeg, om 5:30 had ik hem gezet, maar ik kon er echt niet eerder uitkomen dan een uur 6:00. De avond ervoor had ik namelijk gewerkt en erg vroeg was het niet geworden, vandaar dat ik mijn slaap nog goed kon gebruiken. Eenmaal in de veren was een kop koffie voldoende om wakker te worden, zodat ik rond 6:30 de auto kon pakken om vervolgens naar Winschoten te rijden. Gelukkig had mijn vriendin al mijn spullen al gepakt, zodat ik me daar geen zorgen over hoefde te maken.

Eenmaal in Winschoten was ik niet de eerste, een aantal andere molenaars en molen geïnteresseerden zaten al in de Duitse bus, nadat ik de meeste begroet en de hand gegeven had heb ik mij een plek ergens achterin de bus toegeëigend. Heerlijk al die ruimte, handig om je spullen neer te leggen.

Om 7:00 wilden we eigenlijk wegrijden, ware het niet dat de organisatie een telefoontje had gekregen van een meneer uit Veendam die door een stroomstoring de wekker had gemist en tot overmaat van ramp ook nog een brug tegenkwam die open stond.

Dit laatste bleek even later geen smoes, want toen we over de brug reden zagen we in de verte de boot nog varen.

Iets meer dan een halfuur later arriveerde de bus voor het station van Groningen, waar nog eens een hele delegatie molenliefhebbers instapte. Jammer van de ruimte die ik ervoor nog had, mijn spullen moesten toch maar verhuizen richting de daarvoor bestemde bagage rekken. De bus was vanaf dat moment toch helemaal vol, wel heel gezellig overigens.

Op de afsluitdijk bemerkte ik dat Duitsers toch wat kleiner zijn dan Nederlanders (of molenaars zijn gewoon lang) want mijn benen probeerden constant een ander plekje te vinden die er eigenlijk niet was.. Gelukkig duurde het niet zo heel lang meer voordat we bij de eerste molen aankwamen.

De eerste molen was de Noorder M te Sint Maartensvlotbrug. De bus was nog maar amper gestopt en de eerste enthousiastelingen stoven de bus al uit om de eerste kiekjes te nemen (ondergetekende hoort daar overigens ook bij) Het weer was inmiddels omgeslagen, het leek eerst heel mooi zonnig weer te worden, maar nu was het grauw en winderig. En een beetje wind is natuurlijk nooit verkeerd wanneer er een molentocht gemaakt wordt.

De volgende molen die we bezochten was de molen van Obdam, de noordelijkste wipmolen van Noord-Holland (en daarmee vermoedelijk ook van Nederland, ten minste als je de spinnenkop niet meerekent.) Deze molen draaide echter niet,



omdat de molenaar niet zoveel vertrouwen meer had in het wiekenkruis.

Na Opdam ging de reis meer richting het zuiden, richting het molenmekka van Noord-Holland de Zaanstreek. Voor het echter zover was gingen we eerst de inwendige molenaar verzorgen bij een restaurant te Wormer.

De bus kon ons echter niet tot het restaurant brengen, daar de brug die we dan over zouden moeten toch wel wat aan de smalle kant zou zijn. Gelukkig was het maar een paar honderd meter van de brug tot aan het restaurant, zodat deze afstand te voet goed gedaan kon worden. Persoonlijk vond ik het niet erg om even de benen, na de lange rit in de wat minder comfortabele zitplaats, te strekken.

Het eten smaakte mij bijzonder goed het was echter wel iets aan de zoute kant, maar goed dat mag je verwachten van een restaurant dat zichzelf de Zilte Zegge noemt.

Het restaurant is gelegen in natuurgebied de Poel, hier waren een aantal weidemolentjes te vinden, zelf heb ik helaas geen tijd gehad om deze te gaan bekijken.

Na het eten ging de reis verder richting Westzaan, rond de klok van twee kwamen we daar aan, maar dat ging niet helemaal zonder slag of stoot. In Oostzaan reed de buschauffeur een woonwijk in, waardoor de bus op een gegeven moment aardig vast stond. Een kwartier later konden we verder.

In Westzaan bezochten we papiermolen de Schoolmeester.

Wat een prachtmolen en wat een leuke rondleiding kregen we daar van de molenaar. Ik heb echt genoten. Een aantal keer was ik al bij deze molen geweest, maar telkens tevergeefs.

Al met al was voor mij deze molen het hoogtepunt van de reis.

Nadat we bij de Schoolmeester weer in de bus gestapt waren kwam er een kleine discussie los, of het nog de moeite zou zijn om richting de Zaanse Schans te gaan. Het maakte mij eigenlijk niet uit, alhoewel ik het wel leuk zou vinden om nog even de Gekroonde Poelenburg te bekijken.

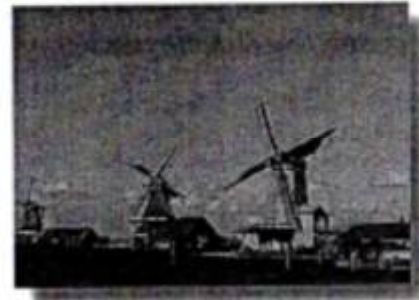
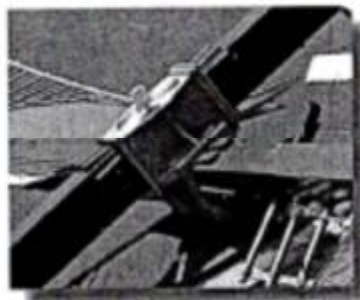
Een meerderheid vond dat we ons bezoek zouden afsluiten aan de Zaanse Schans dus reed de bus er naartoe. Onderweg zagen we het Pink nog vrolijk in de zeilen staan.

Eenmaal op de bestemming aangekomen hadden we nog een klein halfuur om een wandeling te maken. Ik spoedde mij richting de Paltrok, gelukkig was deze nog volop aan het zagen, zodat ik nog de mogelijkheid had om een paar mooie plaatjes te schieten. Persoonlijk vind ik de groene kleur niet zo erg geslaagd in zijn geteerde jasje vond ik hem mooier.

Om 16.45 werd er aan de thuisreis begonnen en rond 20.00 uur was de bus weer in Winschoten.

Al met al was het een zeer geslaagde dag en kijk ik alweer uit naar de volgende excursie.

Als ik zo terugblik, dan ben ik trouwens blij dat ik in Oost-Groningen woon, die oprukkende bebouwing in het westen vind ik maar niets, echte horizon vervuiling... (al begint mijn woonplaats Stadskanaal nu ook erg met hoogbouw...)



## Westerse molen kan weer malen

Tijdens monumentendag op zaterdag 8 maart begaf een maanijzer het die de lubben van de vijzel op z'n plaats houdt.

Dus waren lubben uit de vijzelbak op te rapen wat alles behalve leuk is en vooral omdat het malen over is.

Maar in Februari kon de vijzel eruit en kwam 22 februari weer terug.

Bij het proefmalen bleek dat de vijzel wel water op kon voeren maar dat het net zo snel weer terug in de maalsloot liep.

Die was niet zuiver in 't midden geplaatst en ook het vijzellager liep warm zonder rookgordijn te veroorzaken.

Intussen is dit weer helemaal in orde en als de andere vijzel weer zou kunnen malen dat zou mooi zijn.

Zondag middag 21 september van 13.00-17.00 zijn alle molens van Molenstichting Oldambt open en zullen bij voldoende wind draaien en malen.

Wij willen u dan ook allen uitnodigen om deze molens nog beter te leren kennen en het laatste nieuws in een prima sfeer uit te wisselen.

Noordbroek en Nieuw Scheemda zijn de plaatsen waar het te blijven is op die dag.

De vrijwillig molenaars van Molenstichting Oldambt.



## AGENDA

14-06-2008 Groninger molenweekend

15-06-2008 Groninger molenweekend

13-09-2008 Open monumentendag

### Een kleine correctie

Op de afgelopen ledenvergadering bleek dat er voor molen de Liefde in Uithuizen een verkeerde openinstijd is vermeld. I.p.v. de Dinsdag en de Donderdag is de molen op Woensdag en Zaterdag geopend van 10 tot 16u.

In het vorige nummer stond het verkeerde telefoonnummer van mevrouw Bezema, bij deze staat het juiste nummer in de colofon

### Groninger benamingen

Tijdens de excursie op 12 april kwam mij een aardig idee in mijn gedachten geschoven. Grieto en ik kregen het over Groninger molenterminologie. Daar tijdens de opleiding veel molenbenamingen in het Nederlands worden onderwezen vergeet men veelal dat elke streek zijn eigen namen voor molenonderdelen had. Nu lijkt het mij aardig om de nog bekende namen te verzamelen en dit te publiceren in een artikel hier in Muldersnijs of er zelfs een boekwerkje van te maken. Welke molenaar/ molengeïnteresseerde kan mij helpen aan Groninger molenwoorden?

Met vriendelijke groet  
Marijn Sijbom  
deweddermarke@home.nl

### Oplossing zoek foto

Een week na het verschijnen van de vorige Muldersnijs kwamen er diverse reacties op het zoekplaatje binnen. De heer H. Noot uit Haren kwam met de oplossing. Deze molen stond in Schildwolde en is te vinden op molendatabase.nl onder nummer: 1155. De molen is in 1890 gebouwd en in 1936 afgebroken.



Heeft u ook een foto met een molen waar u de plaats niet van weet? Mail hem aan de redactie wellicht kan een van onze lezers hulp bieden.



## De standerdmolens in de provincie Groningen

Door B. D. Poppen.

De eerste windmolens die in ons land werden gebouwd, waren van het type standermolen en zo ook die in de provincie Groningen. Sommige daarvan hebben eeuwenlang hun werk gedaan, zoals die te Zuidhorst, waarvan een eerste vermelding dateert van vóór 1406 en die uiteindelijk werd afgebroken in 1910. Uit de talloze documenten die ik tijdens mijn onderzoek naar de belasting op het gemaal onder ogen heb gehad, was mij al gebleken dat er veel materiaal over deze molens is terug te vinden. Het leek mij dan ook de moeite waard eens uit te zoeken hoeveel standermolens het er in totaal zijn geweest, waar ze stonden en wanneer ze verdwenen, c.q. werden vervangen door (meestal) een achtkante bovenkruier.

Een belangrijke bron voor dat onderzoek om mee te beginnen, is het resolutieboek van de Provinciale Staten van Stad (Groningen) en Ommelanden, over de periode 7 juli 1625 t/m 7 augustus 1629. Hierin zijn de resoluties opgenomen, die het provinciale Groninger korenmolenbestand, zoals dat in 1628 bestond, op een drastische wijze deed reduceren. Door deze wel zeer rigoureuze maatregel bleven er in dat jaar namelijk van de 109 windmolens slechts 73 over. Dankzij de resoluties van 25 juni en 12 augustus 1628 weten we nu exact in welke plaatsen de 36 molens stonden, die moesten verdwijnen en de 73 korenmolens die mochten blijven staan.

De molens, die in de lijsten van de beide resoluties worden vermeld, stonden alle in de provincie, ofwel in de Ommelanden (Westerkwartier, Hunsingo, Fivelingo en in het Oldambt). De 15 molens die in 1628 in de stad Groningen stonden worden niet in de lijsten vermeld. Egbert Haubois, ingenieur en kaartmaker, tekende in 1634 een vogelvluchtplattegrond van de stad Groningen. Hierop is de ommuring van de stad met de zeventien dwingers (bolwerken) te zien. Tevens zijn er 15 standermolens ingetekend. Buiten de stadswallen zijn drie industriemolens getekend, namelijk een paltrok-molen, een volmolen en een barkmolen.

Het generaliteitsland Westerwolde viel vanaf 1619 tot 1803 onder het bestuur en de jurisdictie van de stad Groningen, zij het onder de soevereiniteit van de Staten-Generaal. De molens in dat gewest worden eveneens niet in de lijsten van de resoluties van 1628 vermeld. In 1628 betrof het 5 molens.

Na 1628 werden zowel in de stad als in de provincie met toestemming van de

Staten nieuwe standermolens gebouwd. Toch werden vanaf het midden van de 17e eeuw steeds meer standermolens vervangen door achtkanten. Volgens B. van der Veen Czn. werd de eerste bovenkruier in Groningen niet vóór 1656 gebouwd.

In 1830 stonden er nog 22 standermolens in de provincie Groningen. Ook deze verdwenen echter geleidelijk, om in de meeste gevallen plaats te maken voor een achtkante stellingmolen. Alleen die van Bourtange overleefde, maar dan op zijn nieuwe standplaats in Ter Haar.

In de periode na 1830 werden er nog een tweetal standermolens gebouwd, namelijk te Hoorn (Wedde), waar in 1857 een te Winschoten afgebroken standermolen weer werd opgebouwd; 46 jaar later, in 1903 volgde de afbraak van deze molen. Ook hier volgde, zoals in veel gevallen, vervanging door een achtkante bovenkruier. Uiteindelijk verdween ook deze stellingmolen en wel in 1948. De tweede standermolen werd in 1869 te Mussel, eveneens in het gewest Westerwolde, gebouwd. Deze molen was afkomstig uit Eerste Exloërmond en had daarvoor in Peize gestaan. In 1943 werd de standermolen te Mussel afgebroken. Deze zou vervolgens te Haren weer worden opgebouwd, maar de onderdelen dienden uiteindelijk voor de restauratie van de standermolen van Huizen, welke in het Openluchtmuseum te Arnhem is herplaatst.

Door de bouw van deze twee molens waren er in 1900 nog vijf standermolens over in de provincie Groningen. Vier daarvan verdwenen en alleen de standermolen te Ter Haar bleef bestaan. Deze molen was in 1631 van het fort Bourtange verwijderd en te Ter Haar, bij Ter Apel, weer opgebouwd. Honderdvijftig jaar later, in 1980/1981, werd een kopie van deze molen gebouwd op het molenbastion van de in de periode 1970/1982 gereconstrueerde vesting Bourtange.

De molen te Ter Haar, met een vlucht van 17,50 m en een houten as en houten roeden, is de enige historische standermolen die in de provincie Groningen resteert; hij is tevens de enige standermolen in de drie noordelijke provincies. Een historische standermolen en één kopie, dit is het restant van de in totaal 165 standermolens, die ooit in de stad en in de gehele provincie Groningen hebben gestaan.

Ongetwijfeld is dit aantal groter geweest, maar zijn ze ons (nog) niet bekend.



Over het bovenstaande heb ik een uitgebreid artikel van 10 pagina's A4 met 7 illustraties geschreven, dat in het blad Molinologie van de vereniging TIMS Nederland/Vlaanderen, nr. 28, 2007 (verschenen in maart 2008) is afgedrukt. In dit artikel worden alle molens en de standplaatsen vermeld, alsmede de data van bouw en verdwijnen, zowel in de stad Groningen, de Ommelanden, het Oldambt, als in het generaliteitsland Westerwolde. Een exemplaar van dit blad is te bestellen door overmaking van € 8,- op Postbank 6104927 t.n.v. Penningmeester TIMS, onder vermelding van het betreffende nummer, naam en adres.



Foto: Joep Grundemann

## Westbrabantse molendag s'middags bezocht.

Door: Wim van Rheen

Op zondag 30 maart is dit jaarlijkse molenevenement weer gehouden. In herinnering zou Gert die dag jarig zijn en 11 jaar geleden bezochten wij samen voor het eerst de een aantal molens in deze streek. Nog altijd is er contact met enkele mensen die we toen leerden kennen.

Zaterdag en zondag familie bezocht en s'middags op weg van Spoorдонк naar Sprundel via de A58 is zo'n 62 kilometer.

Beltmolen DE HOOP wordt sinds vorig jaar door Toon Hendriks regelmatig in werking gesteld. Jan Engelen assisteert hem en volgt de opleiding vrijwillig molenaar.

Twee koppels stenen en order de kap bevindt zich een rollenkruierwerk met gietijzeren rollen. De bovenas is van hout er heeft een gietijzeren insteekkop.

In de jaren zeventig is de molen na jaren van verval ingrijpend gerestaureerd doordat de gemeente Rucphen eigenaar werd.

Geld wil de gemeente wel besteden maar plaats zonder overleg in het kade van Arbo een toilet wel in het midden van de ruimte die in de belt aanwezig is.

Deze gemeente heeft onlangs ook de HEIMOLEN in het nabij gelegen Bosschenhoofd gekocht en die is hard aan restauratie toe. De laatste beroepsmolenaar was tot voor kort eigenaar en kan door zijn ziekte al zeven jaar de molen niet meer betreden. Door het bezoek van de voorzitter en secretaris van vereniging Westbrabantse molens komt zulke info weer binnen.

Stellingmolen FLEUR in Zevenbergen was jarenlang een kale romp en sinds enkele jaren terug met kap en gevluht.

Zonder gaande werk en op de maalzolder bevindt zich een keukenblok. Op de luizolder is de luis onderbroken om een douchecabine kwijt te kunnen raken terwijl het gaffelwiel wel op z'n plaats zit. Ja, da's wel lachen als je dat ziet maar niet gewenst.

Een kunstenaarstel dat in de molen wilde wonen en exposeren vertrok onlangs omdat de gemeente Moerdijk met regels hun activiteiten dwarsboomde. Sven Verbeek draait met de molen vandaag en woonachtig in Dussen is hij ook



De hoop in Sprundel(foto W. v Rheen)

actief op DE HOOP in Veen.

Hij is goed op de hoogte van het wel en wee van de molens die in het land van Heusden en Altena staan.



Molen Fleur in Zevenbergen(foto W. v Rheen)

Vanaf Zevenbergen richting Etten-Leur en bij deze plaats staat op 3 kilometer afstand de zuidelijkst gelegen poldermolen van ons land.

Het is de laatste van de dertig die ooit in Westbrabant stonden nl. de ZWARTENBERGSE MOLEN.

Een ronde stenen poldermolen die met een scheprad voor eigenaar waterschap Brabantse Delta de polder bemaalt.

De romp is vorig jaar opnieuw gevoegd, zwart geteerd en dit jaar worden alle zolders vervangen.

Stenen die niet geschikt waren voor de bouw van een kerk met twee torens in (Etten-)Leur werden bij de bouw van de molen in 1889 gebruikt.

Toen het gemaal geblokkeerd was d.m.v een blok hout kon molenaar Chris Baeten vrij krijgen van zijn werk bij Defensie om te malen.

Bij aankomst wordt de molen gevangen en het scheprad in werking gesteld.

Voor mij het derde bezoek aan deze molen die eerder wegens gebrek aan windkracht toen niet kon malen.

Als ik bij DE LELIE in (Etten-)Leur kom staat Augusteijn de zoon van de laatste beroepsmolenaar buiten met wat mensen te praten.

Hier is de ontvangst altijd meer dan goed.

In 1937 brandde de molen af en werd het malen mechanisch voortgezet.

Nadat het maalbedrijf ten einde kwam werd in de jaren 90 het plan opgevat om de molen terug te krijgen.

Een metselbedrijf schonk de voegen, een timmerbedrijf de trappen, het energiebedrijf een zolder en zo keerde een fiere stellingmolen met één koppel stenen terug in het dorpsbeeld.

Door de gemeenschap betaald.

Elke zaterdag is het duo Jan aanwezig om te draaien en malen en Fer van bergen mag in juni laten zien dat ie molenaar kan zijn in Hilvarenbeek.

Nu naar het echtpaar Augusteijn waar het altijd gezellig is.

Tijdens het eten gaat het behalve over de molenwereld ook over diverse andere zaken.

Via Prinsenbeek de A16, A59, de A27 op en dan tanken met uitzicht op de volgende molen;

De molenmaker sloeg voor de gein met de hamer op de binnenroede van de ZUIDHOLLANDSE MOLEN in Hank en de hamer ging naar binnen.

Nu staat er nog een hoogwerker bij de molen maar de restauratie is bijna afgerond dus rijden over de A27 is voor de molenliefhebber straks weer een must mits de files uitblijven.

Het nog geen half elf als ik weer thuis ben en het was me wederom een genoegen om de molendag te bezoeken.



De Zwartenbergse molen in Etten-leur(foto W. v Rheen)



# ALHOF

**bouwkundig adviesbureau**

» » » uw bouwkundig adviseur

gespecialiseerd in monumenten

- » constructieberekeningen
- » ontwerp en tekenwerk
- » inspecties en bouwkundig rapportages
- » bouw fysica
- » vergunningaanvraag en bouwbegeleiding

vroeg vrijblijvend een brochure aan  
 Dorpsstraat 22 tel : 0597 - 530 838  
 9699 PH Vriescheiloo fax : 0597 - 530 858  
 alhof@planet.nl mobiel : 06 - 12 371 163

**Brood & Banquet Brans**

**A.J. Ludolphie**



**Feiko Clockstraat 172 Beneden Westerdiep 71**

**9665 BK Oude Pekela 9645 AG Veendam**

**Tel. 0597-612491 Tel. 0598-613207**

**www.bakkerijbrans.nl**

## UITREIKING EERSTE CD

Project 'Meer leven in Groninger molens'

Tijdens een feestelijke bijeenkomst in het gemeentehuis van Pekela werd woensdag de eerste cd van het onderdeel digitalisering basiscursus vrijwillig molenaar uitgereikt. De cursus vormt onderdeel van het project 'Meer leven in Groninger molens.'

Oude Pekela- Het is een initiatief van het Gilde van Vrijwillige Molenaars afdeling Groningen en het Groninger Molenhuis. De bedoeling daarvan is om nieuwe molenaars te werven en op te leiden door gebruik te maken van een moderne lesmethode: molengidsen te werven en nieuwe doelgroepen te benaderen, te weten: jongeren, vrouwen en nieuwe Nederlanders. De voorzitter van het Groninger Molenhuis, tevens burgemeester van de gemeente Pekela, Meindert Schollema overhandigde het eerste exemplaar aan molenaar Sietske Bezema. Zij is instructeur bij de opleiding tot vrijwillig molenaar en molenaar op de korenmolen de Onrust in haar woonplaats Oude Pekela. De voorzitter vond het een juiste keuze om Bezema voor het eerste exemplaar in aanmerking te laten komen. "Je bent een voorbeeld voor velen. Enthousiast, gedreven en betrokken en je beschikt over het vermogen om kennis en enthousiasme over te brengen op anderen. Bovendien laat je al jaren zien dat vrouwen deze functie heel goed kunnen uitoefenen."

Aan de overhandiging gingen een inleiding door de directeur van Het Groninger Molenhuis, Roeli Broekhuis en een uitgebreide presentatie van het project vooraf.

Dat werving van nieuwe molenaars noodzakelijk is werd onderstreept door de mededeling, dat dit jaar slechts één kandidaat examen doet. "Nieuwe mensen werven is belangrijk om de Groninger molens draaiend te kunnen houden. Maar ook moeten we zorgen dat we de belangstelling van de mensen die zich nauw betrokken voelen vasthouden."

### Bijeenkomst

De bijeenkomst werd bijgewoond door vertegenwoordigers van het Landelijk Gilde, de Vereniging de Hollandsche molen, erfgoedinstellingen, fondsen, Groninger molenaars/instructeurs, moleneigenaren en van de Provincie Groningen. Het project is mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van het Je Maintiendrai Fonds, het Prins Bernhard Fonds, het J.B. Scholtensfonds, het VSB Fonds, de Gravin van Bylandstichting en de Provincie Groningen.

## Informatiemap Molenwerkgroep Oost-Groningen

Door Grieto de Vries

De eerste informatiemappen zijn op 12 april 2008 uitgedeeld aan de aanwezige molenaars tijdens de excursie naar molens in Noord-Holland. Het is de bedoeling dat de informatiemap op de molens van leden van de molenwerkgroep wordt gebruikt als informatiebron voor zowel de molenaar(s) als de bezoekers van de molen.

In de informatiemap zijn gegevens opgenomen van de eigen molen, de molens van alle (molenaar)leden van de molenwerkgroep, de molenwerkgroep, de mogelijkheden voor opleiding van vrijwillig molenaar en molengids, andere molenorganisaties, molenbiotoop en instandhouding van molens en van de RACM de subsidiemogelijkheden. Tevens is een kaart bijgevoegd van alle molens in de provincie Groningen. De informatiemap kan door de molenaar nog worden uitgebreid met b.v. krantenartikelen en andere wetenswaardigheden van zijn eigen molen en de omgeving. Voor het verzamelen van de gegevens is gebruik gemaakt van de websites van de molen-organisaties, aangevuld met uitgebreidere historische beschrijving.

In de toekomst zullen de gegevens nog worden verbeterd en uitgebreid met molendagen, moleneducatief, molenfolders/-brochures/-kaarten, molenwinkel(s), molenhistorie, molenroutes in het gebied en kaartjes met de toegang naar de molens.

Alle bezitters van de informatiemappen zijn verzocht wijzigingen van de gegevens zo spoedig mogelijk door te geven aan secretaris Hilvert Bossen. Enkele keren per jaar worden de gegevens van de informatiemap geactualiseerd en worden de gewijzigde bladen naar de molenaars gemaïld.

Namens de werkgroep Informatiemap, Grieto de Vries

## UIT DE OUDE DOOS

Door Marijn Sijbom



De huidige molenstomp te Wedderveer rond 1904



Het molenrestant te Musselkanaal, maar dan rond 1900



De molenstom van Borgercompagnie in betere tijden.



Molen Mulder te Veenendam, hier nog met bovenbouw